

Ortaokul Öğrencilerinin Şiddet Eğilimleri İle Okula Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

The Relation Between Tendency To Violence And The Level Of School Engagement

Akif Sağlam, Milli Eğitim Bakanlığı İzmir, akif_sag@hotmail.com

F. Ebru İkiz, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, ebru.ikiz@deu.edu.tr

ÖZ. Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Öğrencilerin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeylerinin cinsiyete, kardeş sayısına, sınıf düzeyine, ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmektedir. Araştırmada ilişkisel tarama ve nedensel karşılaştırma modelleri kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi 197'si kız 203'ü erkek olmak üzere toplam 400 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama araçları Şiddet Eğilim Ölçeği ve Öğrencinin Okula Bağlılığı Ölçeğidir. Sonuçlara göre, öğrencilerin okula bağlılık düzeyleri azaldıkça şiddet eğilim düzeylerinin arttığı saptanmıştır. Bunun yanında, öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Okula bağlılık düzeyleri açısından kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okula bağlılık düzeyi daha yüksek bulunmuştur. 8. Sınıf öğrencilerinin 5,6 ve 7. Sınıf öğrencilerine göre daha şiddete eğilimli oldukları ve okula bağlılık düzeylerinin daha düşük seviyede olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Şiddet, Şiddet Eğilimi, Okula Bağlılık, Öğrenci

ABSTRACT. The purpose of the present study is to determine the relationship between the middle-school students' tendency to violence and their levels of engagement to school. Whether students' tendency to violence and their levels of engagement to school differentiated or not will be analyzed according to gender, number of siblings, level of class, monthly income of families. The relational screening and causal comparison methods were used in the study. Sample consisted of 197 female and 203 male, 400 students in total. The Scale of Tendency to Violence and Student Engagement Instrument were used. Results indicated that the students' level of tendency to violence was determined to be increasing as their level of engagement to school decreases. In addition, the level of tendency to violence was determined to be higher in male students compared to female students. The level of engagement to school was found to be higher in female students compared to male students. The 8th graders were seen to be more prone to violence than the 5th, 6th and 7th graders. Besides, the level of engagement to school of the 8th graders was found to be lower than the 5th and 6th graders.

Keywords: Violence, Tendency to Violence, School Engagement, Student

SUMMARY

Introduction: The purpose of the present study is to determine the relationship between the middle-school students' tendency to violence and their levels of engagement to school. Whether students' tendency to violence and their levels of engagement to school differentiated or not will be analyzed according to gender, number of siblings, level of class, monthly income of families.

Method: The relational screening and causal comparison methods were used in the study. The research sample consisted of 197 female and 203 male students, 400 students in total, who receive education in Buca, İzmir and were selected with the accidental sampling. The "Scale of Tendency to Violence" developed by Goka, Bayat and Türkçapar (1995) and the "Student Engagement Instrument" developed by Appleton et al. (2006) and adapted to Turkish by Onen (2014) and the "Personal Information Form" prepared by the researcher were used as the data collection tools. The Pearson Product Moment Correlation test was used in the analysis of the research problem. arithmetic average, t-test, One-Way Variance Analysis (ANOVA) and Tukey-HSD test were used in the statistical analysis of the sub problems of the research. The significance level was taken as $\alpha=.05$ in testing the significance of the differences.

Results: According to research results, the students' level of tendency to violence was determined to be increasing as their level of engagement to school decreases. In addition, it was determined that the students' levels of tendency to violence and engagement to school did not differentiate according to the level of monthly income, number of siblings. The level of tendency to violence was determined

to be higher in male students compared to female students. The level of engagement to school was found to be higher in female students compared to male students. The 8th graders were seen to be more prone to violence than the 5th, 6th and 7th graders. Besides, the level of engagement to school of the 8th graders was found to be lower than the 5th and 6th graders.

Discussion and Conclusion: The results of the present study support earlier findings that school engagement is related to the tendency to violence of the adolescents. Correlational analyses indicated that middle school students' level of tendency to violence was increasing as their level of engagement to school decreases. ANOVA analyses provided evidence that gender and level of class were significant predictors of the school engagement and tendency to violence of adolescents. In general findings showed that higher school engagement is associated with lower tendency to violence of adolescents. These findings may be able to inform parents and teachers about school engagement, tendency to violence and related factors. Also present findings might contribute to studies and new education programs that related to school engagement and tendency to violence.

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda hayatın her alanında şiddet olayları artarak devam etmektedir. Toplum içinde var olan şiddet olayları toplumun önemli kurumlarından olan okullarda da yaşanmaktadır. Hayatımızın içine iyice yerleşen şiddet olgusu kaygı verici boyutlara ulaşmıştır. Bu nedenle başta çocuklarımızın yaşadığı okullar olmak üzere toplumdaki şiddet sorununu çözmeye yönelik çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır (Akman, 2010).

Şiddet dar anlamıyla, kişilere ve nesnelere yönelik düşmanlık ve öfke duygusunun, yoğun ve yıkıcı bir şekilde ortaya çıkmasıdır. Kapsamlı şiddet tanımı ise Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yapılmıştır. DSÖ (2002) şiddeti "bireyin kendisine, başkasına, belirli bir topluluk veya gruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel zarar, bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluk ile sonuçlanabilen, tehdit ya da fiziksel zor kullanma" olarak tanımlamıştır. Şiddette güç kullanımı yanı sıra saldırganlığı yansıtan tüm söz, yaklaşım, tutum ve hareketler, bedensel ya da ruhsal etkilenmeler önemlidir (Özgür, Yörükoğlu, Baysan Arabacı, 2011).

Şiddet unsurlarını barındıran davranışların ortaya çıkmasında etkili olan etkenler bireylerin kişisel, ailesel, çevresel ve okulla ilgili özelliklerinden kaynaklı olabilir. Ülkemizde ve dünyada yapılan araştırmalara baktığımızda şiddet içeren davranışların sebebi olarak çevresel etmenler kalıtsal özelliklerden daha fazla vurgulanmakta, anti-sosyal davranışların temelinde yer almaktadır (Yavuzer, 2000).

Son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalar ve medyada çıkan haberlere bakıldığında, alınan tüm önlemlere rağmen çocuk ve özellikle ergenlik çağındaki gençler arasında suç ve şiddet olaylarının arttığı görülmektedir. Çocuk suçlarının kapsam ve şiddeti günümüz önemli ve ciddi sosyal problemlerinden biri haline gelmiştir. Çocuklara özgü suçların önemli bir bölümü ise okullarda meydana gelmektedir (Erçetin, 2006).

Öğrencilerin şiddet eğilimlerinin altında yatan gerçeklerden birisi de okulda geçirdikleri süre içerisindeki karşılaştıkları durumlardır. Öğrenciler aslında zamanlarının çoğunluğunu ve davranışlarının yönlendirilmesini okul ortamında yaşamaktadır. Gerek okuldaki arkadaşları gerekse öğretmenleri ve idarecilerin davranışlarından sürekli etkilenmektedir. Bu durum öğrencinin davranışlarının biçimlenmesinde önemli bir vazife görmektedir. Okulun öğrencinin üzerindeki etkisi yadsınamaz bu yüzden okuldaki örgütsel iklim öğrenciyi doğrudan etkilemekte ve davranışlarına yön vermektedir (Akman, 2010).

Yapılan araştırmalar düşük düzeydeki okul bağlılığının, suçluluğun ve şiddet davranışının önde gelen bir faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. Hirschi (1969), 4000 lise öğrencisi üzerindeki çalışmada, bireylerin okul gibi geleneksel sosyal kurumlara olan bağlılıklarının zayıflamasıyla onların suç işleme oranlarının artış eğilimi göstermesi arasında bir ilişki bulmuştur. Yapılmış bazı araştırmalar da (Maguin ve Loeber 1996; Jenkins, 1997) Hirschi'nin bu araştırmasıyla örtüşen bulgular ortaya koymuştur. Bir anlamda bu araştırmalar, okula bağlı olan ve okul etkinliklerine yüksek düzeyde katılan bireylerin muhtemelen daha az suç işlediklerini ortaya koymuştur. Gelişmiş batı ülkelerinde okula bağlılık ve okulla ilintili aktivitelere katılım düzeyi ile suçluluk arasındaki

ilişkiyi saptama açısından yapılan çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar okula bağlılık düzeyi düşük olan ve okulu sevmeyen öğrencilerin, okulu seven ve okula bağlı olan öğrencilere oranla daha fazla suç işlediklerini (Hirschi, 1969; Sydlitz ve Jenkins, 1998) ortaya koymuştur.

Okul bağlılık düzeyi yüksek öğrencilerin, okulu bırakmaları, devamsızlık yapmaları ya da davranış problemleri göstermeleri daha az olasıdır. Ergen Sağlığı üzerinde yapılan ulusal boyamsal çalışmanın sonuçları, birçok ergen risk davranışının (duygusal sıkıntı, intihara eğimli olma, madde kullanımı, silahlı şiddet ve erken seks) öğrencinin okulla zayıf ilişkisi olmasından kaynaklandığını göstermektedir (Mc Neely, Falci, 2004). Ekonomik düzeyi düşük, sınıf düzeyi daha büyük, ailede kardeş sayısı az olanların daha yüksek şiddet algısı eğiliminde olabileceği (Akman, 2010; Akman, 2013) ileri sürülmektedir. Araştırmalar öğrencilerin okul bağlılığının cinsiyete göre kızlar lehine anlamlı bir farklılık gösterdiğini (Arastaman, 2009; Fullarton, 2002; Bruce ve Crump, 2003), ayrıca ekonomik gelir gruplarına göre okula bağlılık görüşlerinin ise alt ve orta gelir grubundaki bireylerde, üst gelir grubundaki bireylere göre daha yüksek olduğunu (Arastaman, 2009) ileri sürmektedir. Bellici'nin (2015) araştırmasına göre öğrencilerin yaşı arttıkça okula bağlanma ortalamalarının düştüğü, Simons-Morton, Crump, Haynie ve Saylor'ın (1999) yaptığı çalışmada da benzer şekilde, okula bağlanma düzeyinde yaş açısından anlamlı farklılık olduğu; Hill (2006) tarafından yapılan çalışmada ise okula bağlanma düzeyinde yaş açısından anlamlı düzeyde farklılık bulunmadığı, öğrenci düzeyindeki eğitim çıktılarının sınıf düzeyinden çok okul içerisindeki gerçek uygulamalardan etkilenebileceğine işaret edilmiştir (Anderman, 2002; Goodenow, 1992; Hagborg, 1994). Tam tersi, McNeely, Nonnemaker ve Blum (2002) ve Eith'in (2005) yaşı ve sınıf düzeyi daha büyük olan öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin daha düşük olduğunu ileri sürmektedir.

Toplumla uyumlu, mutlu ve üretken bireyler olmanın yolu, aileler başta olmak üzere eğitim kurumlarından geçmektedir. Bu noktadan hareketle okullarda yaşanan şiddetin, bireylerin yaşam kalitesini, başarı düzeyini ve geleceğe bakış açısını olumsuz yönde etkilediği göz önün alındığında şiddete yönelik eğilim ve davranışların değiştirilmesi ya da en aza indirilmesi için okul ortamının etkilerinin önemsenmesi ve göz ardı edilmemesi gereklidir. Yukarıda verilen araştırma sonuçlarına göre kişisel, ailevi ve ekonomik değişkenlerin farklı etkileri olabilmektedir. Bu bağlamda, eğitim sürecinde öğrencilerin şiddet eğilim durumlarının ve bununla ilişkili faktörlerin belirlenmesi, incelenmesi büyük önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilim düzeyleri ve okula bağlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemektir. Bununla birlikte öğrencilerin şiddet eğilim düzeyleri ve okula bağlılık düzeylerinin; literatürde en çok çelişkili bulgu olduğu göze çarpan değişkenlerden sınıf düzeyi, cinsiyet, aylık gelir düzeyi, kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?
2. Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri aylık gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma ilişkisel tarama modelinde desenlenmektedir. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2003). Aynı zamanda araştırma, ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve okula bağlılık düzeylerini cinsiyete, sınıf seviyesine, ailenin gelir düzeyine, kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla nedensel karşılaştırma modelini içermektedir. Nedensel karşılaştırma araştırma modeli, araştırma kapsamına giren katılımcılara veya koşullara

müdahale etmeksizin katılımcılara ait farklılıkların nedenlerini veya sonuçlarını incelemeyi hedefler (Büyüköztürk , Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

Araştırma Grubu

Bu çalışmanın evrenini İzmir ilinin Buca ilçesinde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İzmir ilinin Buca ilçesinde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş olan 400 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırma için uygun örnekleme belirleyebilmek amacıyla ilk olarak farklı büyüklükteki evrenler için "p=.05 örneklem büyüklükleri" tablosundan yararlanılmıştır. Söz konusu tabloda 25000 kişilik evrende % 5'lik örnekleme hatasıyla çalışmak için gerekli örneklem büyüklüğü 378; 50000 kişilik bir evrende % 5'lik örnekleme hatasıyla çalışmak için gerekli örneklem büyüklüğü ise 381 olarak belirlenmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004).

Veri Toplama Araçları

Şiddet Eğilim Ölçeği (Ş.E.Ö): Bu ölçek (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu 1998: 46), Göka, Bayat ve Türkçapar tarafından 1995 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen "Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık ve şiddet Eğilimleri" konulu araştırmada kullanılmak üzere geliştirilmiştir. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun "Aile İçinde ve Toplumsal Alanda şiddet" konulu araştırmasında 7-14 yaş grubu çocukların Şiddet eğilimlerini ölçmek için temel yapısı değiştirilmeksizin yeniden desenlemiş ve kapsam geçerliliği sağlanmıştır. Araştırmada öğrencilerin saldırganlık eğilimlerini belirlemek amacıyla kullanılan ölçek toplam 20 ifadelik bir ölçektir. Ölçekte yer alan ifadeler verilen yanıtlar 4'lü Likert ölçeğinde düzenlenmiştir. Değerlendirmeler çok uygun seçeneğine 4, hiç uygun değil seçeneğine 1 puan verilerek yapılmıştır. Ölçekte yer alan tüm ifadeler tek yönlüdür. Buna göre, ölçekten alınan puanların yüksekliği öğrencinin Şiddete eğiliminin yüksek olduğunu, düşük puan ise tam tersi bir durumu göstermektedir. Toplam puanlara göre yapılan değerlendirmelerde, 1-20 arasındaki puan öğrencinin saldırganlık eğiliminin "çok az", 21-40 arasındaki puan "az"; 41-60 arasındaki puan "fazla", 61-80 arasındaki puan "çok fazla" olduğunu göstermektedir. Ölçek için hesaplanan Cronbach alpha değeri (0.76) ölçeğin iç tutarlılığa sahip olduğunu ($\alpha > 0.60$) göstermektedir. Şiddet eğilim ölçeğinde de her bir soruda "tamamen katılıyorum," "oldukça katılıyorum," "kararsızım," "pek katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" şeklinde beş derece mevcuttur. Bu dereceler, +1,+2,+3,+4,+5 değerinde puanlara sahiptir. Dolayısıyla bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan $20 \times 5 = 100$, en düşük puan ise $20 \times 1 = 20$ puandır. Puanın (aritmetik ortalama) yüksek oluşu, şiddet eğiliminin yüksek olduğunu, aritmetik ortalamanın düşük olması da şiddet eğilim düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir (Yakut,2012).

Ölçeğin yapı geçerliliğine sahip olup olmadığının belirlenmesi amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Öncesinde ölçeğin faktör analizine uygun olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett testi ile kontrol edilmiştir. KMO katsayısının en az 0.60 olması ve Barlett testinin de anlamlı düzeyde çıkması, verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir (Uluçay, 2012). Ölçeğin faktör analizine uygunluğu belirlendikten sonra varimax döndürme yöntemi kullanılarak temel bileşenler (açımlayıcı) faktör analizi uygulanmıştır. Döndürme işlemi sonucunda ölçekteki maddelerin öz değerleri 2'den büyük 1 faktör altında toplandığı görülmüştür (özdeğer: 5,416). Faktörün toplam varyansın % 47,600'ünü açıkladığı gözlenmiştir. Kabul edilebilir miktar olan % 41'in (Kline, 1994) üstünde olan bu varyansın, 1 faktörden oluşan bir ölçek olarak değerlendirilmesine olanak verdiği kabul edilebilmektedir. Şiddet Eğilim Ölçeği maddelerine bakıldığında faktöre şiddete eğilim ve saldırganlık isminin verilebileceği görülmektedir (Uluçay, 2012).

Öğrenci Bağlanma Ölçeği (Ö.B.Ö): Öğrencinin Bağlanma Ölçeği (Student Engagement Instrument) öğrencinin okula bilişsel ve psikolojik boyutlarda bağlılığını ölçen ve 4'lü Likert türü dereceleme (1:büyük ölçüde katılıyorum, 4:büyük ölçüde katılmıyorum) kullanan 35 maddeden oluşmaktadır. Ölçek; okula psikolojik boyutta bağlılığın öğrenme için aile desteği, öğrenme için akran desteği ve öğretmen öğrenci ilişkileri bileşenleri ile bilişsel boyuttaki bağlılığın geleceğe yönelik akademik istekler ve amaçlar, okul çalışmalarının kontrolü ve ilişkililiği ve dışsal motivasyon bileşenlerine ilişkin ölçümler sağlamaktadır. Puanlamada, dışsal motivasyonu ölçen 18. ve 32.

maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçek kullanılarak öğrencinin okul bağlılığı belirli bileşenleri açısından ya da genel olarak ölçülebilir (Önen,2014).

Appleton, Christenson, Kim ve Reschly (2006) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin orijinal formunun alt ölçeklerine ilişkin hesaplanan Cronbach alpha değerleri $\alpha=0.76-0.88$ arasında değişim göstermiştir. Ölçeğin Portekiz Formunun alt ölçeklerine ilişkin Cronbach alpha değerleri ise $\alpha=0.64-0.79$ olarak bulunmuştur (Moreira ve ark., 2009). Bu bulgular, ölçeğin 6.-12. sınıf öğrencileri için, psikolojik ve bilişsel bağlılık boyutlarının ilgili bileşenlerine ilişkin geçerli ve güvenilir ölçümler sağlayabildiğine işaret etmektedir.

Psikolojik bağlılığı ortaokul öğrencileri için $\alpha=0.85$, lise öğrencileri için $\alpha=0.86$) ve bilişsel bağlılığı ölçen (ortaokul öğrencileri için $\alpha=0.79$, lise öğrencileri için $\alpha=0.78$) maddelerden elde edilen ölçümler için hesaplanan Cronbach alpha değerleri ise bu alt ölçeklerin, 6.-12. sınıf öğrencilerinin psikolojik ve bilişsel bağlılık düzeylerini güvenilir bir şekilde ölçebildiğine işaret etmektedir (Önen,2014).

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmanın hedef kitlesi olan ortaokul öğrencilerinin demografik özelliklerini belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formunda, öğrencilerin; sınıf düzeyi, cinsiyet, kardeş sayısı, aylık gelir düzeyi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin şiddet eğilim düzeyleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere Pearson Moment Çarpım Korelasyon Katsayısı testi kullanılmıştır. Öğrencilerin şiddet eğilim düzeyleri ve okula bağlılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için Bağımsız Örneklem t Testi yapılmıştır. Daha sonra öğrencilerin şiddet eğilimlerinin ve okula bağlılık düzeylerinin; sınıf düzeyine, kardeş sayısına, aylık gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler sonucunda anlamlı düzeyde farklılaşma sergileyen değişkenler için varyans homojenliği testi ve devamında Tukey HSD ve LSD testleri uygulanmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık puanları arasındaki ilişki düzeyi aşağıda verilmektedir.

Tablo 1. Örneklemin Şiddet Eğilimi ile Okula Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Çarpım Moment Korelasyon Testi Sonuçları

Değişken	n	r	p
Şiddet Eğilimi İle Okula Bağlılık Düzeyi	400	.293	.000*

* $p<.01$

Tablo 1’de görüldüğü üzere öğrencilerin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=0,293$, $p<.01$). Öğrencilerin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık puanları arasında istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuç yorumlanırken ölçek puanlama stilleri dikkate alınmalıdır. Öğrencinin Okula Bağlılığı Ölçeğinden alınan düşük puan yüksek bağlılığı ve yüksek puan ise düşük bağlılığı ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle öğrencinin okula bağlılığı azaldıkça şiddet eğilim düzeyinin arttığını söyleyebiliriz.

Tablo 2. Örneklemin Şiddet Eğilimi ve Okula Bağlılık Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Art.Ort.	Std. Sap.	Sd	t	p
Şiddet eğilimi	Kız	197	46.8477	13.17725	398	-3,87	.00*
	Erkek	203	52.0936	14.00340			
Okula Bağlılık	Kız	197	54.9746	11.59189	379,781	-6,34	.00*
	Erkek	203	63.4286	14.93645			

Tablo 2’de görüldüğü gibi cinsiyete göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem için t testi analizi sonuçları göre, erkeklerin şiddet eğilimi puan ortalamaları (X:52.0936) kız öğrencilerin (X:46.8477) şiddet eğilimi puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Öğrenciler okula bağlanma düzeyi açısından incelendiğinde; erkek öğrencilerin puan ortalamalarının (X:63.4286) kız öğrencilerin puan ortalamalarından (X:54.9746) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Örneklemen Şiddet Eğilimi ve Okula Bağlılık Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre ANOVA Testi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	KT.	Sd	KO.	F	P	Anlamlı fark
Şiddet Eğilimi	Gruplar arası	3409.882	3	1136.627	6.167	.000	4.Grup>1.Grup 4.Grup>2.Grup 4.Grup>3.Grup
	Grup İçi	72986.078	396	184.308			
	Toplam	76395.960	399				
Okula Bağlılık	Gruplar arası	1691.622	3	563.874	2.905	.035	4.Grup>1.Grup 4.Grup>2.Grup
	Grup İçi	76856.288	396	194.082			
	Toplam	78547.910	399				

Tablo 3’de görüldüğü gibi sınıf düzeylerine göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre öğrencilerin şiddet eğilimi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (F: 6,167, p<.05). Yapılan Tukey HSD post hoc çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre; sekizinci sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimi puan ortalamaları; beş, altı ve yedinci sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3’de görüldüğü üzere öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda (F=2.905; p<.05) grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur. Yapılan LSD post hoc çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre; sekizinci sınıf öğrencilerinin okula bağlılık puan ortalamaları; beş ve altıncı sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 4. Örneklemen Şiddet Eğilimi ve Okula Bağlılık Düzeylerinin Ailenin Aylık Gelirine Göre ANOVA Testi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	KT.	Sd	KO.	F	P	Anlamlı fark
Şiddet Eğilimi	Gruplar arası	1316.080	4	329.020	1.731	.142	-
	Grup İçi	75079.880	395	190.076			
	Toplam	76395.960	399				
Okula Bağlılık	Gruplar arası	911.129	4	227.782	1.159	.329	-
	Grup İçi	77636.781	395	196.549			
	Toplam	78547.910	399				

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin şiddet eğilimlerinin (F=1.731; p>.05) ve okula bağlılık düzeylerinin (F=1.159;p>.05) ailenin yıllık gelirine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek

amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel anlamda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 5. Örneklemin Şiddet Eğilimi ve Okula Bağlılık Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre ANOVA Testi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	KT.	Sd	KO.	F	P	Anlamlı fark
Şiddet Eğilimi	Gruplar arası	112.965	3	370.988	1.951	.121	-
	Grup İçi	75282.995	396	190.109			
	Toplam	76395.960	399				
Okula Bağlılık	Gruplar arası	628.472	3	209.491	1.065	.364	-
	Grup İçi	77919.438	396	196.766			
	Toplam	78547.910	399				

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin şiddet eğilimlerinin ($F=1.951$; $p>.05$) ve okula bağlılık düzeylerinin ($F=1.065$; $p>.05$) kardeş sayısına göre farklılaşmış farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel anlamda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilim ölçeğinden alınan puanları ile öğrencinin okula bağlılığı ölçeğinden alınan puanları arasında istatistiksel olarak düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Şiddet eğilim ölçeğinden alınan düşük puan düşük şiddet eğilimini, yüksek puan ise yüksek şiddet eğilimini ifade etmektedir. Bununla birlikte öğrencinin okula bağlılığı ölçeğinden alınan düşük puan yüksek okul bağlılığını, yüksek puan ise düşük okul bağlılığını ifade etmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin okula bağlılık düzeyleri azaldıkça şiddet eğilim düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve okula bağlılık düzeyleri cinsiyete göre incelendiğinde; erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla şiddete eğilimli oldukları bulunmuştur. Okula bağlılık düzeyleri açısından kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okula bağlılık düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde; erkeklerin kızlara göre daha fazla şiddet eğilimli olduğunu ifade eden çalışmaların (Özgür ve ark, 2011; Balkıs, Duru ve Buluş, 2005; Avcı, 2010; Gençoğlu, Kumcağız ve Ersanlı 2014; Lopez ve Emmer 2002; Thomas ve Smit 2004) yoğun olduğu anlaşılmaktadır.

Bireysel ayrılıkların bilinen bir kaynağı da cinsiyetler arasındaki sosyalleşme farklılığıdır. Erkekler çocukluklarından itibaren kadınlardan daha saldırgan olmaları yönünde teşvik edilir, kadınlar ise bu tür davranışlardan men edilir. Bu sonuçlardan hareketle erkek egemen toplumlarda şiddet içeren ve saldırgan davranışların erkeklik kavramıyla özdeşleştirilmesinin, bu tür saldırgan davranışların çocukluk ve ergenlik çağlarından itibaren övülerek veya kabul görerek pekiştirilmesinin; erkeklerin şiddete daha çok eğilimli olmalarına neden olduğu düşünülebilir. Bu toplumlarda kızların ise daha çok uyma, itaat etme, sessiz kalma yönünde pekiştirildiği düşünülürse bu sonuç kısmen de olsa ailelerin çocuk yetiştirme biçimleriyle ve toplumsal cinsiyet rolleriyle açıklanabilir. Nitekim Subaşı ve Akın'a (2003) göre kadının aşağılanması, güçler arasındaki eşitsizlik, kadının mal olarak görülmesi, cinsiyetçi rollerin dayatılması, erkeğin saldırgan davranışlarına onay verilmesi; şiddetin cinsiyete göre farklılaşmasını açıklamaktadır.

Okula bağlılık düzeyi açısından elde edilen araştırma bulgularına göre ise; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde okul bağlılığı sergilediklerini göstermektedir. Alanyazın incelendiğinde araştırma bulgusuyla paralellik gösteren yurt içi ve yurtdışı birçok araştırma (Freudenthaler, Spinath, ve Neubauer, 2008; Salmela Aro ve Upadyaya, 2013; Wang, Willett, ve Eccles, 2011; İlgar ve Parlak 2014; Bellici, Sardoğan ve Yılmaz, 2015) bulunabilmektedir. Konuyla ilgili

yapılan araştırmalar biraz daha derinlemesine incelendiğinde bu sonuçların kızların ergenlik dönemine erkeklere oranla daha erken girmesine ve daha farklı sosyalleşme süreçlerinden geçmesine bağlandığını görebiliriz (Bruce ve Crump,2003).

Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve okula bağlılık düzeyleri sınıf düzeylerine göre incelendiğinde 8. Sınıf öğrencilerinin 5,6 ve 7. Sınıf öğrencilerine göre daha şiddete eğilimli oldukları görülmüştür. Ayrıca 8. Sınıf öğrencilerinin okula bağlılık düzeyleri 5 ve 6. Sınıf öğrencilerine göre daha düşük seviyede bulunmuştur. Alanyazında araştırma bulgusuyla paralellik gösteren araştırmalara rastlamak mümkündür. Aydın, Ersoy ve Aktaş'ın (2015) yapmış oldukları çalışmada 6. Sınıf öğrencilerinin 8. Sınıf öğrencilerine göre şiddet eğilim düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Özgür ve Arkadaşlarının (2011) öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin devam ettikleri sınıflara göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere yapmış olduğu araştırmada 11. Sınıf öğrencilerinin 9. ve 10. Sınıfa devam eden öğrencilere göre şiddet eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur. Bellici ve Arkadaşlarının (2015) yapmış oldukları araştırmaya göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça şiddet eğilim düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazında araştırma bulgusuna ters düşen araştırmalar da görülmektedir. Sağlam (2009) orta öğretim kurumlarında şiddet olgusunu araştırdığı çalışmasında sınıf düzeyi arttıkça öfke kontrolünün de arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Salmon, James ve Smith (1998) yaş veya sınıf düzeyi ilerledikçe şiddet içeren davranışların azalacağını gösteren bulgular ortaya koymuşlardır.

Araştırmada öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin devam ettikleri sınıfa göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bilgiye göre; 8. Sınıf öğrencilerinin okula bağlılık düzeyleri 5. ve 6. Sınıf öğrencilerinden daha düşük seviyede bulunmuştur. Alanyazında bu bilgiyi destekleyici araştırmalar mevcuttur. Bellici'nin (2015) 552 ortaokul öğrencisiyle yapmış olduğu araştırmaya göre sınıf düzeyi arttıkça okula bağlanma düzeyinin düştüğu sonucuna ulaşılmıştır. Yazzie Mintz'in (2010) araştırma verilerine bakıldığında üst sınıflardaki öğrencilerin okula bağlılık düzeyleri alt sınıflardaki öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. Benzer şekilde araştırma sonucunu destekleyici nitelikte yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar (Marks, 2000; Goodenow, 1992; Hagborg, 1994; Mengi, 2011) sınıf düzeyi arttıkça okula bağlanma düzeyinin düştüğünü göstermiştir. Konuyla ilgili yurtiçi ve yurtdışı araştırmalarda bu bulguların aksini ortaya koyan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve okula bağlılık düzeyleri ailenin aylık gelir düzeyine göre incelendiğinde; öğrencilerin şiddet eğilimleri ve okula bağlılık düzeylerinin ailenin yıllık gelirine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde araştırma bulgusunun; (Demirhan, 2002; Ayan, 2007; Karakaya, 2008; Kula, 2008; Göktaş,2010; Yakut, 2012; Sarıbiyik, 2012; Kodan Çetinkaya, 2013; Akman,2013) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu araştırmalar sonucunda da öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Yapılan bazı çalışmalarda gelir düzeyi ile şiddet arasındaki ilişkiden söz edilmiştir. Bu bulgular; (Ağlamaz, 2006; Altınay ve Arat, 2008; Kocacık ve Çağlayandereli, 2009; Özgür ve ark, 2011) tarafından ortaya koyulmuştur. Temel anlamda şiddet ve gelir düzeyi ilişkisini araştıran birçok çalışma bulunduğu açıktır. Ancak bu çalışmalarda ortaya çıkan bulgu ve bilgiler farklı ve karşıt olabilmektedir. Dolayısıyla şiddet ve gelir düzeyi ilişkisinin çok belirgin olmadığı söylenebilir.

Araştırma ile ortaokul öğrencilerinin okula bağlılık düzeylerinin ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde araştırma bulgusunun; Mengi (2011) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu araştırma sonucunda da öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaştığını ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır. Arastaman'ın (2006) araştırmasında ailenin gelir düzeyi arttıkça öğrencinin okula bağlılık düzeyinin azaldığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte Conchas, (2001) görece yüksek akademik başarı gösteren düşük gelirli öğrencilerin okul bağlılık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Osterman, (2003) sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının okula bağlanma düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Kezar, Walpole, Perna'nın (2015) belirttiği bilgilere göre düşük sosyoekonomik düzeyde olan öğrencilerin okula bağlık düzeyleri de düşük gözlenmektedir. Ayrıca Bellici'nin (2015) araştırmasında aile ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin

okula bağlanma düzeyleri, aile ekonomik durumu kötü olan öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmanın adı geçen çalışmalardan farklı bir sonuca ulaşması; konu ile ilgili etkili olabilecek bireysel, ailesel ve çevresel faktörlere ve araştırma grubunun farklı olabilecek kişisel özelliklerine bağlanabilir. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nde de belirttiği gibi kişi, ilk olarak yeme, içme, uyuma gibi zorunlu ihtiyaçları olan fizyolojik ihtiyaçlarını; daha sonra barınma, can ve mal güvenliği, kabul edilme, tanınma, saygınlık kazanma, yaratıcılık gibi ihtiyaçlarını gidermek durumundadır. Birey sadece kendi ihtiyaçlarını değil; öncelikle ailesinin, çevresinin daha sonra toplumun da belirli istek ve ihtiyaçlarını gidermekle yükümlüdür. Dolayısıyla öncelikli ihtiyaçlarını karşılayabilen bireyler ile karşılayamayan bireyler arasında okul bağlılığı anlamında farklılaşmaların görülebildiği söylenebilir.

Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve okula bağlılık düzeyleri kardeş sayılarına göre incelendiğinde; öğrencilerin şiddet eğilimleri ve okula bağlılık düzeylerinin kardeş sayılarına göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde araştırma bulgusunun; (Haskan, 2009; Hüsmen, 2007; Karataş, 2002; Yılmaz, 2008; Kula, 2008) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu araştırmalar sonucunda da öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Araştırma bulgusunun aksine öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaştığını ortaya koyan çalışmalara da rastlamak mümkündür. Akman (2013) 1 kardeş olan öğrencilerin, 3 kardeş olan öğrenci grubuna göre; 2 kardeş olan öğrencilerin 3 kardeş olan öğrenci grubuna göre; 2 kardeş olan öğrencilerin 4 ve üstü kardeş olanlara göre daha fazla şiddet yanlısı tutum sergilediklerini ortaya koymuştur. Şahin ve Beyzaova (2001) araştırmalarında çok çocuk sahibi olan ailelerde çocukların şiddete daha fazla maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Bu sonuçlara göre araştırma bulgusunu destekleyici birçok çalışma olduğu gibi araştırma bulgusuna ters düşen sonuçlara da ulaşıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bireylerin kardeş sayısının şiddet eğilim düzeylerine olan etkisinin yeterince belirgin olmadığını ve bu hususta daha açıklayıcı sonuçlara ulaşabilmek için daha ayrıntılı araştırmalara ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Araştırma ile ortaokul öğrencilerinin okula bağlılık düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde araştırma bulgusunun; Mengi (2011) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu araştırma sonucunda da öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu noktadan hareketle okul bağlılığının kardeşlerin sayısı gibi niceliksel bir bakış açıysındansa aile içi ilişkiler, tutumlar ve iletişim gibi niteliksel bakış açılarıyla değerlendirilmesinin daha faydalı olabileceği söylenebilir.

Bu çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre şiddet eğilim düzeylerinin daha yüksek olması ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okul bağlılığı düzeylerinin daha yüksek olması araştırmanın dikkat çekici bulguları arasındadır. Araştırma sonuçlarına göre şiddet eğilimini azaltmaya yönelik ve ortaokul öğrencileri için okul bağlılığını arttırıcı, önleyici nitelikte beceri eğitim programları üzerinde üniversitelerle işbirliği içinde çalışılabileceği düşünülmektedir. Uygulamaların işlevselliğinin arttırılması adına etkinliklerin; üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik bölümlerinden mezun olmuş uzmanlar tarafından gerçekleştirilmesi önemli görülmektedir. Bununla birlikte sınıf içi grup rehberlik etkinliklerinin yeniden okul ders programlarında yer almasının; planlamaları gerçekçi yapabilmek adına gerekli olduğu söylenilebilir. Bu araştırmadan elde edilen bilgilerin şiddeti önlemeye yönelik hazırlanabilecek eğitim programlarında dikkate alınması önerilmektedir. Eğitim programları hazırlanırken program içindeki etkinliklere erkeklik kavramının şiddet ile bir ilgisinin olmadığına yönelik telkin ve kazanımlara yer verilebilir. Araştırma bulgularına göre 8. Sınıf öğrencilerinin şiddet eğilim düzeyleri yüksek ve okula bağlılık düzeyleri düşük seviyede gözlenmiştir. Dolayısıyla ortaokullarda son sınıf öğrencilerinin okul bağlılıklarını güçlendirme adına etkinliklerin düzenlenmesi ve bu konudaki etkinlik sayısının arttırılması düşünülebilir.

KAYNAKÇA

Ağlamaz, T.(2006). Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenin düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Akman, S. (2013). Lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları ile okula bağlılık duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akman, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin şiddet ve okul iklimi algıları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Anderman, E. M. (2002). School effects on psychological outcomes during adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 94, 795-809.
- Altınay, A.G. ve Arat, Y. (2008). *Türkiye’de kadına yönelik şiddet*, (2.baskı). İstanbul: Punto Baskı Çözümleri.
- Appleton, J. J., Christenson, S. L., Kim, D. ve Reschly, A. L. (2006). Measuring cognitive and psychological engagement: Validation of the Student Engagement Instrument. *Journal of School Psychology*, 44, 427-445.
- Arastaman, G. (2006). Ankara ili lise birinci sınıf öğrencilerinin okula bağlılık durumlarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arastaman, G. (2009). Lise birinci sınıf öğrencilerinin okula bağlılık (school engagement) durumlarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 102-112.
- Avcı, A. (2010). Eğitimde Şiddet Olgusu Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Ahlakî Tutum İlişkisi (Küçükçekmece İlçesi Örneği). İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğratan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 206-214.
- Aydın, P., Ersoy, A., ve Aktaş, N. (2015) Aktif Spor Yapan ve Yapmayan 12-14 Yaş Ortaokul Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015, 2(1), 1-9
- Balkıs, M., Duru, E., ve Buluş, M. (2005). Şiddete yönelik tutumların özyeterlik, medya, şiddete yönelik inanç, arkadaş grubu ve okula bağımlılık duygusu ile ilişkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), 81-97.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1998). *Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet*, Bilim Serisi: 113, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Bellici, N. (2015). Ortaokul Öğrencilerinde Okula Bağlanmanın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15(1), 48-65.
- Bellici, N., Sardoğan, M., Yılmaz, M (2015). Lise öğrencilerinde okula bağlanma ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre incelenmesi, Erişim: 01 Mart 2016, http://www.academia.edu/10572946/Lise_Öğrencilerinde_Okula_Bağlanma_ve_Şiddet_Eğilimi_Arasındaki_İlişkinin_Cinsiyet_ve_Sınıf_Değişkenlerine_Göre_İncelenmesi
- Bolat Karataş, Z. (2002). Anne baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bruce, G ve Crump, D.A. (2003). Association of parental involvement and social competence with school adjustment and engagement among six graders. *Journal of School Health*, 73(3), 121-126.
- Buyukoztürk, Ş., Kilic Cakmak, E., Akgun, O. E., Karadeniz, S., ve Demirel, F. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Conchas, G. (2001). Structuring failure and success: Understanding the variability in Latino school engagement. *Harvard Educational Review*, 71(3), 475-505.
- Demirhan, M. (2002). Kendini açma düzeyleri farklı lise öğrencilerinin bazı değişkenler açısından saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eith, C. (2005). Delinquency, schools, and the social bond. New York, LFB Scholarly Publishing LLC.
- Erçetin, Ş. (2006). *Eğitim ve şiddet*. İstanbul: Hegem Yayınları.
- Freudenthaler, H. H., Spinath, B., ve Neubauer, A. C. (2008). Predicting school achievement in boys and girls. *European Journal of Personality*, 22(3), 231-245.
- Fullarton, S. (2002). Student engagement with school: Individual and school-level influences. *Australian Council for Educational Research Longitudinal Surveys of Australian Youth Research Report No 27*
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H., ve Ersanlı, K. (2014). Ergenlerin şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 639-652.
- Goodenow, C. (1992). School motivation, engagement, and sense of belonging among urban adolescent students. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, San Francisco, CA.
- Göktaş, E. (2010). Özel ve devlet liselerinde şiddet eğilim nedenleri ve şiddet etkenlerinin karşılaştırılması: Üsküdar örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Hagborg, W. J. (1994). An exploration of school membership among middle-and high-school students. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 12(4), 312-323
- Haskan, Ö.(2009). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hill, L. G. ve Werner, N. E. (2006). Affiliative Motivation, School Attachment, And Aggression In School. *Psychology in the Schools*, Vol. 43(2), 231-246.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Hüsmen, Z. (2007). Lise ikinci sınıf öğrencilerinin şiddet deneyimlerinin nitelik ve nicelik açısından tetkiki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlgar, M. Z., ve Parlak, K. (2014). Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin okula bağlılık özbeğitimi ve girişimcilik özellikleri arasındaki ilişki. *İZU Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 211-241.
- Jenkins, P. (1997). School delinquency and the school social bond. *Journal of Research in Crime and Delinquency*. 34, 31-35.
- Karakaya, E. (2008). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin çok yönlü olarak değerlendirilmesi, İstanbul ili Avrupa yakası örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi : Kavramlar-ilkeler-yöntemler*. (12. baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kezar, A.J., Walpole, M. ve Perna L.W. (2015) Engaging low-income students. In Quaye, S.,J. And Harper, S.R. (Ed.) *Student Engagement in Higher Education* (page:237-257), Routledge Publishing.
- Kline, P. (1994). *An Easy Guide To Factor Analysis*:. New York: Routledge.
- Kocacık, F. ve Çağlayandereli, M. (2009). Ailede kadına yönelik şiddet: Denizli ili örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 25-43.
- Kodan Çetinkaya, S. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Nesne*, 1 (2), s.21-43.
- Kula, E. (2008). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ve saldırganlık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lopez, V. A., ve Emmer, E. T. (2002). Influences of beliefs and values on male adolescents' decision to commit violent offenses. *Psychology of Men ve Masculinity*, 3(1), 28.
- Maguin, E., ve Loeber, R. (1996). How well do ratings of academic performance by mothers and their sons correspond to grades, achievement test scores, and teachers' ratings?. *Journal of Behavioral Education*, 6(4), 405-425
- Marks, H. M. (2000). Student engagement in instructional activity: Patterns in the elementary, middle, and high school years. *American Educational Research Journal*, 37(1), 153-184.
- Mc Neely,C. ve Falci,C.(2004). School connectedness and transition into and out of health-risk behavior among adolescents: A comparison of social belonging and teacher support. *Journal of School Health*. Volume 74, Issue 7, Pages 284-292.
- McNeely, C. A., Nonnemaker, J. M., ve Blum, R. W. (2002). Promoting school connectedness: Evidence from the national longitudinal study of adolescent health. *Journal of school health*, 72(4), 138-146.
- Mengi, S. (2011). Ortaöğretim 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin sosyal destek ve özyeterlik düzeylerinin okula bağlılıklarıyla ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Osterman, F.K.(2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*. Volume 70, No 3, Pages 323-367.
- Osterman, K. F. (2003). Preventing school violence. *Phi Delta Kappan*, 84(8), 622.
- Önen, E.(2014). Öğrencinin Okula Bağlılığı Ölçeği: Türk Ortaokul ve Lise Öğrencileri İçin Uyarlama Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (42), 221-234.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G., ve Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
- Sağlam, Ö. (2009). Orta öğretim kurumlarında yaşanan şiddet olgusu; Ankara Sincan örneğinde öğrencilerin eğitim önceliklerinin şiddet eğilimleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Salmon, G., James, A., ve Smith, D. M. (1998). Bullying in schools: self reported anxiety, depression, and self esteem in secondary school children. *BMj*, 317(7163), 924-925.
- Sarıbıyık, M. (2012). Malatya merkez sağlık ocaklarında çalışan hekim, hemşire ve ebelerin şiddet deneyimleri ve kadına yönelik şiddetle ilgili tutum ve davranış düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Simons-Morton, B. G., Crump, A. D., Haynie, D. L. ve Saylor, K. E. (1999). Student-school bonding and adolescent problem behavior. *Health Education Research*, 14(1), 99-107.
- Subaşı, N., ve Akın, A. (2003). Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları. *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın (Ed. Akın A)*, 231-249.
- Sydlitz, R. and Jenkins, P. (1998) *The influence of families, friends, schools and community on delinquent behavior, delinquent violent youth: Theory and interventions*, (ed. Thomas P.G.) Thousand Oaks: Sage Pub.
- Şahin, F. ve Beyazova, U (2001).Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi, Sayı:151*.
- Thomas, S. P., ve Smith, H. (2004). School connectedness, anger behaviors, and relationships of violent and nonviolent American youth. *Perspectives in Psychiatric Care*, 40(4), 135-148.
- Uluçay, T.(2012). Müzik Eğitiminin Ortaöğretim Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerine Etkisi. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Upadyaya, K., ve Salmela-Aro, K. (2013). Development of school engagement in association with academic success and well-being in varying social contexts. *European Psychologist*. Vol 18(2), 2013, 136-147.
- Wang, M. T., Willett, J. B., ve Eccles, J. S. (2011). The assessment of school engagement: Examining dimensionality and measurement invariance by gender and race/ethnicity. *Journal of School Psychology*, 49(4), 465-480.
- WHO (2002). Dünya sağlık raporu (şiddet ve sağlık dünya raporu). Web: [www.http// undp.un org.tr/ who/bulten/turk/bulten 9.htm](http://undp.un.org.tr/who/bulten/turk/bulten9.htm)
- Yakut, S. (2012). Lise öğrencilerinde dindarlık-şiddet eğilimi ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S.(2004). *SPSS Uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yazzie-Mintz, E. (2010). Charting the path from engagement to achievement: A report on the 2009 High School Survey of Student Engagement. Bloomington, IN: Center for Evaluation ve EducationPolicy. Erişim: 8Kasım 2015, URL: http://ceep.indiana.edu/hssse/images/HSSSE_2010_Report.pdf
- Yılmaz, İ. (2008). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çok boyutlu olarak incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.